

Patric SAUZET*

Delai de la diglossia.

Per un modèl mimetic del contacte de lengas**

o Cossí una lenga ne remplaça una altra?

Los modèls bastits fins ara son, çò'm par, de doas menas :

- un que dirai erosiu,
- un autre que dirai conflictual.

Lo modèl erosiu, lo trobam en cò de Ferdinand de Saussure, dins lo *Cours de linguistique générale*. Es desenvolopat a prepaus non de cambiament de lenga mas de cambiament dins la lenga. La generalizacion es ça que la legitima. Opausa la *force d'intercourse e l'esprit de clocher*. Un usatge dinamic rescontra de resisténcias e, a cha pauc, las redusís.

Lo modèl conflictual es lo d'una bona part de la sociolingüística, en particular de la sociolingüística occitana aprèp la catalana. Un usatge mai poderós, l'usatge d'un grop mai poderós redusís d'usatges mens poderoses. [p. 104 →]

Dins cada cas la designacion es metaforica, que se parle d'erosion o de conflicte lingüistic. Las lengas son pas de pèiras ni d'armadas. Causissi aquelas designacions a bèl esprèssi, que las analisis que cobrisson respondon a una sasida metaforica de la realitat. Lo modèl que vòli suggerir coma mai realista es *mimetic*. Aquestas paginas son pas qu'un assag per lo caracterizar, mostrar son eficacitat e las direccions de recèrca que dobrís.

* Université Paul-Valéry, UA 04-1052, BP 5043, F 34032 MONTPELLIER-CEDEX

** Una part de çò qu'es avançat aici es estat ja escrich per una contribucion a un obratge collectiu, per paréisser, titolat *Faute de parler sa langue, les bilinguismes en France*, dirigit per G. Vermès.[finalament publicat jol títol: *L'occitan, langue immolée* in G.Vermès ed. *25 communautés linguistiques de la France*, Paris L'Harmattan.]

Cambiar de lenga es parlar coma un autre. Es la rason, simpla que simpla, perquè cal pausar l'imitacion al centre de tot modèl que vòlga explicar lo cambiament de lenga. Los modèls erosiu coma conflictual negligisson pasmens la mediacion capitala de l'imitacion. Es mestier de la situar dins un apròchi global dels foncionaments lingüistics.

1. GRAMATICA, LENGA, DIGLOSSIA.

Siá admés que la paraula “lenga” es ambigüa, que pòt referir a la gramatica interiora del parlaire (sa competéncia) o a un ensem de practicas ont un grop se reconeis. Dins lo primièr sens usarai, d'ara enlai, de *gramatica*. Dins lo segond servirai *lenga*. La gramatica es un objècte de formalizacion, amb la tòca ultima de la caracterizacion de la facultat de lengatge a través de sas realizacions particularas. La lenga es un objècte de descripcion. Es dins aqueste sens de *lenga* que parlam de tala lenga (l'occitan, lo patés de X, lo francés o lo chinés). L'ensem de practicas qu'una comunitat reconeis coma sa lenga es eterogenèu: repausa centralament sus de gramaticas mentalas al mens semblantas, mas tanben sus d'idiosincrasias perifericas partejadas, que pòdon èsser lexicalas, foneticas, semanticas, textualas e mai.

L'aquesiment d'una gramatica es pas just e just un aprendissatge. Es puslèu lo creis, jos estimulacion idonèa, d'un organ mental. L'identitat eventuala de la gramatica de dos parlaires sortís pas de l'imitacion, mas de çò que la meteissa estimulacion produsís la meteissa fixacion parametrica de la gramatica mentala.

Dins l'aprendissatge d'una lenga (o d'una forma de lenga) l'imitacion, al revèrs, es essenciala. O es tanben dins l'aquesiment d'una forma lingüistica segonda. Lo fach qu'una segonda lenga (una segonda gramatica) se pòsca aprene gaireben perfiechament suspausa que la capacitat de fixacion parametrica se tanque pas completament, [p. 105 →] acabat lo periòde normal d'aprendissatge, e/o que l'imitacion permeta de fargar segondàriament, per aprendissatge, l'equivalent d'una gramatica naturala (crescuda per simpla estimulacion).

La natura biologica de l'aquesiment primièr, que contrasta amb la natura sociala de l'aprendissatge segond, justifica per part lo modèl erosiu. S'una forma lingüistica difusida conflicta amb la gramatica primièira d'un parlaire, es logic de suspausar qu'aquel aprendissatge còste mai, que la gramatica iniciala resistisca. Lo modèl pèca pasmens dins la mesura que ges de parlaire possedís pas una gramatica e cap de lenga (una gramatica non inserida dins un ensem de practicas transmesas per imitacion). L'esperit del cloquièr de Saussure es dins

aquesta mesura resistència biològica e tanben sistèma instituit. Es una altra fòrça d'intercourse, mai flaca.

Es dins la mesura que lo modèl erosiu es fais que lo modèl conflictual es verai. Coma tot bastit social, la lenga es escasença e element de conflictes. Lo modèl conflictual establís un ligam entre dominacion e substitucion. La lenga mai poderosa (mai prestigiosa, portada pel grop mai nombres, eficaç...) remplaça la mai flaca. Se las fòrças son balançadas, l'eissida pòt èsser dobtosa. D'inversions son possiblas, çò que la sociolingüística catalana nomena *normalizacion*.

La diglossia es una situacion d'inegalitat lingüística. Tota diglossia, dins lo modèl conflictual (e es la conclusion que tirèron de fach los catalans, e la reprenquèron los occitans), se deu acompanhar de substitucion. La diglossia estadissa (e lo modèl inicial, de Charles Ferguson reelaborat per Joshua Fishman, caracterizava la diglossia coma estadissa) es a priori exclusiva.

De fach, baste se donèsse lo temps, los sègles o los millenaris, tota situacion diglossica arriba un temps qu'evoluis, que la substitucion o la normalizacion, una normalizacion, se fa. I a pasmens de situacions de diglossia que son (relativament, i.e. istoricament) estadissas. L'occitan representa un exemple. Es practicat en situacion diglossica desempuèi, per lo mens, lo sègle 16, e, del sègle 16 entrò al 19, se manten sens reduccion de la massa de sos parlaires (cf. Brun 1923). Lo cas occitan permet doncas de pausar la question de l'articulacion de la diglossia (de l'inegalitat lingüística) e de la substitucion, articulacion que deu pas èsser un encadenament obligatòri, coma o implica un modèl conflictual. [p. 106 →]

2. MIMÈSIS.

Diglossia amb/sens substitucion, es l'alternativa que se pòt pensar dins un modèl mimetic. Mas l'eficacitat d'un modèl mimetic depend de l'elaboracion del quite concèpte d'imitacion que lo fonda. Se seguiguèssim una concepcion simpla de l'imitacion, coma un procès que jòga sens empachas e se dirigís liurament cap al modèl mai prestigiós, tombariam dins la meteissa dificultat coma amb lo modèl conflictual. L'imitacion fariá seguir aitanlèu la substitucion de la diglossia.

Mas lo modèl mimetic tròba son eficaç se nos apiejam del concèpte d'imitacion, de *mimèsis*, elaborat per René Girard (Girard 1972, 1978). Çò central i es que de l'imitacion nais, puèi se noirís, la violéncia. L'imitacion far surgir rivalitat e violéncia mai que mai en tant qu'es mimèsis aquisitiva : imitar la presa de l'autre, desirar çè que desira (pausa Girard que dins

lo desir lo rival es primièr e l'objècte segond). Seguís puèi la simetria dels trucs e dels tustes dels luchaires. La potencialitat violenta de l'imitacion es, segon Girard, la rason perqué las societats tradicionalas fòrbandisson tota forma d'imitacion e mai tota escasença d'imitacion e de rivalitat. Es lo sens dels diverses interdiches e prescriptions qu'endralhan lo comportament de cadun.

Mas pausar que las societats umanas fòrbandisson l'imitacion perque fa nàisser la violéncia suspausa que la societat es ja capabla de resistir de per ela a aquesta violéncia : la supèra e i porgís un remèdi. La question, un còp admés que l'imitacion pòt far nàisser un conflicte e lo pòt escalfar, que generaliza e afortís la violéncia, es cossí tota societat umana s'es pas aprigondida dins aquel procès. Aquí interven lo mecanisme del boc emissari.

Realament puèi ritualament, la focalizacion de la violéncia mimetica (nascuda e noirida de l'imitacion) sus un individu desnosa dins la mòrt d'aqueste lo conflicte generalizat. La victima, lynchada, apareis coma mèstra, causa de la violéncia e dels auvaris que la seguisson, boc emissari cargat dels pecats de totes. La victima es a *posteriori* cossiderada responsabla de la violéncia que la tua e que sa mòrt arrèsta. Mas apareis tanben coma mèstra de la fin de la violéncia, de la patz. Poderosa, la victima mòrta es dieu. Victima en espèra es rei. [p. 107 →]

Sens convocar aici las institucions exoticas qu'analisa Girard per apiejar sa tèsi, reis manjats o victimas coronadas, òrras e sacradas, lo ritual de Caramentrant ilustra ben lo mecanisme fondator de la victima emissària (lo fach es notat dins Larzac 1971). Caramentrant es un temps de mimèsis autorizada : escambis de ròtles, de rengs, masquetas portadas, accès sens mesura a la mangisca e a la bevenda. Temps de violéncia tanben, jogada mai o mens. De còps pas gaire jogada. E lo personatge de Carnaval o de Caramentrant rei. Rei e cargat de totes las pècas. Jutjat. Tuat, cremat enfin, abans que torne l'òrdre.

Dins una societat tradicionala la violéncia mimetica es prevenguda pel fòrbandiment de l'imitacion e purgada dins los rituals victimaris. Lo mecanisme victimari jòga desconogut. La victima inocenta e arbitrària es percebuda coma poderosa (mal-puèi benfasenta) e necessària.

A las societats tradicionalas o « primitivas », definidas per l'interdich e lo sacrifici, Girard opausa las societats modèrnas que son caracterizadas per un desvelament del mecanisme victimari, entemenat dins la Grècia classica e present subretot dins la tradicion josièva puèi crestiana. Lo desvelament del

mecanisme vòl dire la pèrdia de son eficacitat. Lo mecanisme victimari suspausa la sacralizacion de la victima, çò es que la victima siá pas percebuda coma pura victima, inocenta e arbitrària. Las societats modèrnas pòdon produsir çò que Girard sona de tèxtes de persecussion, qu'e mai justificuèsson la violéncia e l'exclusion d'un grop o d'un individú (Josieus o bruèissas), los sacralizan pas. Las societats modèrnas son de societats d'entremièjas ont lo mimetisme es delargat (e la violéncia intèrna que lo seguís), sens que fonccione lo procès victimari sacralizaire. Aquí Girard rejonh las analisis de Todorov (Todorov 1981) qu'opausan societats de sacrificis (l'aztèca, per exemple), e societats de chaples (l'espanhòla, e en general, l'europenca).

L'oposicion de doas actituds al regard de l'imitacion, de la mimèsis, dins las societats arcaïcas e modèrnas, proïbicion d'un latz, delargament de l'autre, permet de pensar doas articulacions de la diglossia e de la substitucion lingüistica. La diglossia es fonamentalament estadissa, sens substitucion, se la societat demòra tradicionala, çò es possedís d'interdiches antimimetics e de mecanismes sacrificials. Al contrari la diglossia es substitutiva dins las societats modèrnas ont las restancas contra la mimèsis son tombadas o tomban. Un [p. 108 →] passatge massís a la modernitat se jòga en França, segon de ritmes que vàrian d'un ròdol a l'autre a partir del sègle 18. Lo sègle 19, que Eugen Weber descriu coma lo de la transformacion dels "païsans en Franceses" (Weber 1976) es lo de l'intrada dins la mimèsis. Es lo tanben de l'assimilacion lingüistica.

La diversitat lingüistica mantenguda es un aspècte de la prohibicion generala de l'imitacion dins las societats tradicionalas. E mai (e subretot) s'una lenga o varietat lingüistica gausís d'un prestigi mai grand, es pas licit per totòm de n'usar. Dins una societat d'òrdres, d'estatuts socials estadisses e fixats, la lenga es la marca d'un reng, d'una plaça. Aital la francizacion rapida dels elèits occitans amb la mesa en plaça de la diglossia e lo manten massís, a costat, de l'occitanofonia s'esclarzís dins lo modèl mimetic. Sortir de sa lenga es sortir de sa condicion e riscar de far nàisser la violéncia. La diglossia enebís la substitucion dins la mesura que globalament la societat autoriza pas l'ambicion, lo desir individual. La constrencha sus la lengas, l'interdich quitament de ne cambiar, revèrta las constrenchas sul maridatge, lo mestier... Emmanuel Le Roy Ladurie mòstra cossí lo teatre occitan dels sègles 16, 17, 18, temps d'estabilitat diglossica, exprimis una exigéncia reala de congruècia de fortuna e de reng, que lo nòvi pretendut ne deu far la pròva per lo maridatge se conclure (Le Roy Ladurie 1980). Lo cairat *d'amor* occitan es una variante aflauida de las règlas de maridatge de las

societats tradicionals.

3. LO FRANCIMAND O L'INTERDICH.

Dins l'òrdre lingüistic que çai nos ocupa, lo manten de l'occitanofonia deu èsser concebut non pas solament coma la resulta d'una inercia, d'una manca d'eficacitat del poder, de la manca d'instruccions..., mas si ben coma l'efièch d'un interdich de passar al francés. La francofonia es transgressiva. Es lo cas de la francofonia profetica dels uganands occitanofòns de Cevenas al sègle 18. Una altra transgression tipica es mens esperada e dificilament explicadissa dins un modèl ierarquic simple de la diglossia. "Començar de parlar francés", segon Mistral (*Tresor dóu Felibrige, s.v. francés*), citat per Daniel Fabre e Jacques Lacroix (Fabre e Lacroix 72) es pas lo signe d'un esfòrç cap a la respectabilitat sociala mas vòl dire èsser bandat, ebri. Transgression nauta o bassa que ne fan pas qu'una: la del temps sacral de la crisi mimetica jogada tornar. [p. 109 →]

L'interdich de la transgression lingüistica es exprimit dins çò que podèm dire lo mite *del francimand*. Lo francimand es l'occitan ridicul perque vòl parlar francés. Lo comic ven per part de γ) que capita pas. Mas es de remarcar que lo francimand es pas ridicul als uèlhs, a las aurelhas, de francofòns (coma lo Faeneste de d'Aubigné) mas per d'occitanofòns. Lo ridicul del francimand es l'explicitacion d'un interdich mimetic : condemna l'entrepresa de parlar francés. La primièira atestacion literària del francimand es lo Ramonet dins la pèça de Corteta *Ramonet o lo païsan agenés tornat de la guèrra* (la primièira edicion conoguda es de 1684) (Lafont 68, Lafont e Anatole 70). Gardy a estudiat un autre personatge de francimand dins una pèça de Mayer de 1775, *Lou retour doou Martegaou* (Gardy 77). Lo francimand es tanben un tèma folcloric dins lo conte classic del rastèl: lo que pretend saber pas mai l'occitan, quitament pas lo nom del rastèl, e lo torna trobar, en sacrejant, quand marcha dessus (cf. Fabre e Lacroix 72). Peladan a publicat un tèxt d'un autor de Sant Joan de Gard, E. Plantier, titolat tot bèl just lo *Francimand*, qu'es un exemple tardiu e clar de la condemnacion de l'imitacion, e dels desòrdres que ne naisson :

*N'ai conegut de farluguets
que per èstre sortits un mes de lus vilatge
aviàn chanjat lus babilhar, lus manieiras de s'abilhar
per viure pas que d'engaunhatge.
Per ieu nascut raiòl, quand deman m'escordisson
vòle pas engaunhar degús.*

E. Plantier (in Peladan 1985)

La condemnaçion del francimand, e la revindicaçion del patés per Plantièr son pas antidiglossicas mas intradiglossicas. L'imitacion lingüistica es refusada coma un *engaunhatge* de mai (l'existéncia d'aqueste mot a conotacion pejorativa per designar l'imitacion es per se ensenharèla), coma un biais de quitar sa plaça deguda. La lenga e lo vestit son explicitament associats coma o foguèron ja per Mistral. [p. 110 →]

Lo mite del francimand pòt èsser vist coma eficaç en cò de Corteta e dins los sègles que seguisson e coma una subrevivéncia folclorica en cò de Plantièr : los francimands se multiplican al torn d'el. Fa sortir son personatge de la Losera, resèrva d'arcaïsme al respècte de Sant Joan de Gardonena, e assumís sa revindicaçion personala de la lenga dins una mièja marginalitat reborsièira : *testut coma un ase negre*, ditz.

Lo francimand de la pèça de Mayer qu'estúdia Gardy es cronologicament intermediari. Es un moment que poiriam sonar la naissença de la nostalgia. Gardy relèva cossí la pèça presenta un imatge idealizat de Provença : lo teatre representa un òrdre lingüistic e social que se'n va dins la societat. L'òrdre se pèrd dins lo delargament modèrne de la mimèsis e l'indiferenciacion que l'acompanha. S'apiejant de Michel Vovelle, Gardy evòca las fèstas, los carnavals de la Provença del temps, que siá se dessaboran dins lo folclòre, siá tornan a la salvatjariá (Vovelle 1976). Aquela dobla evolucion se compren coma pèrdia del mecanisme sacrificial. Lo rite carnavalesc foncciona pas mai e la violéncia que lai se resolviá s'i desencadena.

Lo mite bastit a l'entorn del francimand es prescriptiu e antimimetic. La pèça de Mayer lo representa al moment que quita de fonccionar. Gardy o nòta : "*Lou retour doou Martegaou* est tout à la fois un refus, un constat et une anticipation de la situation socioculturelle provençale." La dimension realista e anticipativa es dins lo personatge del francimand, la dimension de refús dins lo retorn final de l'òrdre lingüistic e social. Aquel òrdre es enfaticament mes en scèna dins lo final de la pèça, al contrari de la censura immediata e evidentata que s'aplica al Ramonet de Corteta.

Aquel òrdre cultural e lingüistic, lo d'una Provença paradisenca ditz Gardy, es l'òrdre d'una societat que fòrbandís la mimèsis. Correspond exactament als mites del bon salvatge. Aquela idealizacion del passat, inclús del passat lingüistic, se tròba dins la literatura felibrenca (çò que Lafont sona arcadisme de Mistral e de sos successors, cf. per exemple Lafont 71) e dins los discors rescontrats en enquèstas sociolingüisticas. Son ineficacitat sovent denunciada d'un ponch de vista occitanista ven del fach que l'exaltacion de la practica de l'occitan i es pas

una denunciacion de la diglossia mas la celebracion d'una forma de diglossia immobilizada per l'exclusion dels mecanismes mimetics. Çò que sonam aprèp Ninyoles valorizacion compensatòria (Ninyoles 71), demòra, dins lo modèl conflictual ont es [p. 111 →] formulada, un luxe inexplicat. Dins lo modèl mimetic qu'escapoli, es l'esperlongament, dins la forma de la nostalgia o del pantais de prescriptions lingüísticas antimimeticas que pèrdon son efiçaç.

La prohibicion de la mimèsis preven la violéncia. L'asuèlh de la violéncia es present dins la pèça de Corteta : Ramonet d'una part es soldat (derisòri e superlatiu, un Rodomont, un *miles gloriosus*), d'autra, manca de se far penjar, lynchar, per la comunitat vilagesa. Se téner fòra de l'imitacion es se gardar de la violéncia e aparar la comunitat de la violéncia. Fabre e Lacroix donan una version, amb la referéncia d'autres, d'un conte pro espartit : *Los junes òmes qu'aprenguèron a parlar francés* (Fabre e Lacroix 73). Lo ligam entre imitacion lingüística e violéncia i apareis plan. Las tres formulas de francés que los tres jovenòmes an après, e dison sens las entendre, los fan acusar del murtre de l'òme mòrt que tròban sus la rota. L'imitacion los mena a passar per murtrièrs, a èsser tractats coma murtrièrs, a o èsser d'un biais. Lo conte replega la consequéncia ultima de la mimèsis sus la transgression primièra de sa prohibicion. Es un conte pedagogic.

4. RIRE E DOBLE : LO SACRIFICI DINS L'INSTITUCION LINGÜÍSTICA.

Los tres jovenòmes fan rire de s'assajar a parlar francés amb la resulta de se trobar en prison. Parièr fa rire lo que francimandeja. Avèm vist que la violéncia mimetica es defugida per l'interdich e per lo sacrifici, reproduccion de la crisi mimetica e de sa resolucion. Lo ridicul del francimand o dels tres jovenòmes jòga coma un interdich. Mas lo rire se pòt comprene coma una forma doça de sacrifici. Lo ridicul tua ritualament. Lo francimand, colpable de trasgression lingüística, es immolat per lo rire de la comunautat ressoudada.

La multiplicitat lingüística, ierarquizada o non, es pas lo desòrdre mas l'òrdre. L'entrepresa fòla de Babèl es arrestada per la diferenciacion lingüística. La diferenciacion diglossica s'esperlonga en diferenciacions dialectalas que fixan la paraula de cadun. La dialectalitat se pòt comprene coma integracion de la quantitat mai granda de diferéncia compatible amb la comunicacion (apròchi que las analisis classicas de Seguy 73 e Ravier 73 pòdon apiejar). [p. 112 →]

L'òrdre lingüistic antimimetic es fach de la juxtaposicion e de la ierarquizacion d'una varietat nauta, lo francés dins sa

forma recebuda, e d'un ensem de varietats que pòdon èsser francesas tanben o relevar d'autres lengas. Lo trebolament d'aquel òrdre pot èsser concebut de dos biais :

- lo passatge a una varietat non deguda (es la transgression que comet lo francimand),
- l'enuaçament d'una altra varietat lingüistica a las fonccions qu'assumis lo francés.

Podèm nomenar la primièira transgression mimèsis *intringüistica*, la segonda, mimèsis *translingüistica*. La primièira entraïna l'assimilacion lingüistica, la segonda lo conflicte lingüistic. La mimèsis translingüistica es prevenguda per l'essencializacion de la diferéncia del francés e de las autres varietats lingüisticas. La paraula de *patés*, en fàcia de *lenga*, sagèla l'impossibilitat d'ambicionar per l'occitan la plaça e lo ròtle del francés. Totun apareis que la minoracion de l'occitan es pas solament mantenguda per la reduccion patesa, mas si ben encara per sa fonccion mitica de doble sacrificat del francés.

Los mites de fondacion contan sovent de conflictes de dobles, d'istorias de fraires enemics. Lo parelh arquetipic es lo de Romulus e Rèmus. Bessons, e mai lo nom los fa semblants. La guèrra dels fraires resumís la violéncia que nais de la mimèsis. Es pas per còp d'astre que *fraire*, dins las luchas, vol dire *rival* (Mistral, *Tresor dóu Felibrige*, s.v. *fraire*, *rivau*). La mort d'un dels fraires fonda la ciutat que l'autre n'es lo rei e lo dieu. Victima o rei los ròtles se pòdon escambiar. E o pòdon perque son pas qu'un en fach. L'apoteòsi de Romulus sembla una mesa a mòrt (cf. Girard 72, Serres 83). Los fraires enemics dison la crisi mimetica ont la victima ven rei o dieu.

L'occitan, adrech del francés fondat coma lenga, es a l'encòp una colleccion de parlars, de pateses, e un doble mitic del francés. Aquo es suggerit per las designacions parallèlas *lenga d'oïl/lenga d'òc*, o d'autres coma *franche langue/torte langue* (Anatole e Dinguirard 80), designacion que s'amplifican de l'oposicion generala entre lo deçai e lo delai de Léger, lo sud e lo nòrd... Un tèxt de Grégoire mòstra ben aqueles dos estatuts possibles de l'occitan (Certeau, Julia e Revel 75). D'un costat l'occitan i es nomenat per sos dialèctes (lemosin, peiregordin, gascon, provençal...) abarreja de parlars d'oïl o d'autres [p. 113 →] lengas coma lo breton. Es la pura diversitat que lo projècte revolucionari, entrepresa modèrna, delargaira de mimèsis, vòl destrusir. D'un autre costat, l'occitan es nomenat *le langage des Français méridionaux*. Mentre que Grégoire considèra los pateses coma essencialament inferiors, sens que siá possible de li pensar un drech a rivalizar amb lo francés, establís aquel *langage des Français méridionaux* coma l'egal del francés : lausa son eufonia, sa sintaxi, cita d'escriueires (Godolin,

d'Astròs), lo compara al francés e tanben a l'espanhòl e l'italian. Va fins a dire que los ròtles del francés e de l'occitan se pòdon escambiar : Si *Paris, le centre du gouvernement, avait été situé sur la rive Gauche de la Loire...* L'eleccion d'una o l'autra lenga es arbitrària. Mas Grégoire demanda als *fraires* del Miègjorn de renonciar a aquela lenga, abjurar e combatre lo federalisme lingüistic coma abjurèron e combatèron lo politic.

L'occitan es d'una part non-lenga (agregat de pateses) e de l'autra lenga possibla. Mas la possibilitat de l'institucion de l'occitan es remandada al quite moment qu'es evocada. L'òc e l'oïl resumisson los conflictes lingüistics possibles. Lo sacrifici de l'occitan fonda lo reinatge del francés.

Lo projècte de Grégoire e de la Convencion, anientir los pateses, es una voluntat de supprimir los interdiches antimimetics que protegisson los pateses. L'objeccion li es facha que a suprimir los pateses, se risca de perir las mors dels païsans. Se los païsans imitan, engaunhan, lo parlar de la vila, tanben n'imitaràn los vicis. L'objeccion es seriosa e Grégoire la vei seriosa, la recusa sens veire las potencialitats violentas de la mimèsis. Retrai un campèstre avenidor, armoniós, morat e francofòn. Se Grégoire refusa de veire las potencialitats conflictualas de la mimèsis intralingüistica (dins aquel sens es modèrne), vei plan las de la mimèsis translingüistica. D'aquí lo recors a la figura mitica de l'occitan, doble sacrificat del francés. La recèrca valriá d'èsser entrepresa s'aquel tèxt a d'antecedents.

Citarai doas atestacions que sa distància suggerís lo camp d'una preséncia possibla.

La primièira es de l'Edat Mejana. Dins un sirventés de 1285 que sosten la causa del rei de França, Felip III, dins sa guèrra de crosada contra Pèire d'Aragon, Bernat d'Auriac, dich lo Mèstre de Besièrs, desira la victòria dels Franceses e se regaudís que los Catalans [p. 114 →]

auziran *dire per Arago*
oil nenil *en luec d'oc e de no.*
(de Riquer 75)

Martin de Riquer comenta que : *no deja de ser chocante en unos versos escritos precisamente en lengua de oc y por un languedociano.* Bernat Auriac liga poder reial e institucion lingüistica. La preséncia de la lenga va cotria amb l'apoderament politic. Lo francés es prescrich coma la lenga-signe d'un poder, instituida e fondada amb aquel poder, e mai l'occitan demorèsse, dins un reglatge inicial de la diglossia,

mantengut dins sas foncions d'usatge, inclusa la foncion de servir e de dire lo reïnatge del francés. Çò que s'entreveï aici es una naissença de la diglossia (mai aboriva que s'admet de costuma) entorn de la bastison de l'estatut del francés lenga del rei, de son institucion, dins un temps, lo sègle 13, que l'occitan demòra solidament installat dins de foncions *nautas*, literàrias o administrativas.

La segonda atestacion es de uèi. Dins una enquèsta en Val Francesa, menada amb Gerard Pons, ausiguèrem d'un testimòni lo conte que seguís: lo francés seriá estat causit coma lenga oficiala, contra l'occitan, per una votacion a una votz de majoritat dins lo temps de la Revolucion francesa. Aquesta curiosa fantasiá istorica ditz l'arbitrari de la causida (una votz de majoritat), coma la disiá Grégoire. L'eliminacion de l'occitan coma lenga es nosada dins la quita institucion del francés.

Que l'occitan assumisca lo ròtle de doble del francés, evocat per èsser eliminat, traï de lum tanben sus doas recurréncias.

La recurréncia de la mòrt de la lenga pesa sus l'escritura occitana e mai dins de temps que la practica de l'occitan demòra solida. Dins la conclusion de sa tèsi, Felip Gardy senhala fòrtament aquesta donada : *Des vies de Jean de Nostredame à l'étrange récit de Fabre (l'Histoire de Jean l'An Prés) la littérature occitane se définit d'abord par la qualité du rapport qu'elle entretient, plus ou moins assidûment, avec la mort de son idiome d'élection.* (Gardy 86) Se la mòrt de l'occitan es escricha dins l'institucion del francés, s'entend que l'escritura occitana, que suspausa dempuèi lo sègle 16 una traversada del francés, partisca sempre de la mòrt de la lenga. Las vitalitats de la paraula pòdon s'afortir sul fons d'aquesta mòrt primièira, sens la metre en question. [p. 115 →]

La recurréncia puèi d'una dificultat de nominacion e d'identificacion. L'occitan es nomenat siá dins lo rapòrt de dobles (òc/oïl) que suspausa son eliminacion, siá parcialament coma patés, dialècte de tal endrech (amb espendiment sinecdotic segondari eventual (lemosin, gascon, provençal). Lo quite mot d'occitan (que pòt portar un projècte d'institucion autonòma) es, dins sa creacion, segondari (cf. Lafont 84). La nominacion d'una lenga es la primièira marca d'institucion, la dificultat, la resisténcia, a nomenar l'occitan coma tot remanda a son eliminacion fundamentala. Nomenar l'occitan es dintrar dins lo perill del conflicte mimetic translingüistic. D'aquí los refuses irracionals que sabèm de la paraula d'*occitan*.

De refuses parièrament irracionals s'opausèron als assages

de delimitacion del domeni occitan. Dins lo contèst famós de Paul Meyer e Gaston Paris amb Carles de Tortolon, es remirable cossí la delimitacion èra refusada a *priori* pels primièrs. Un limit que trencariá França es impossible, çò ditz Gaston Paris. Remarquem que pausar un domeni occitan es pas considerat coma un biais de destacar un territòri (lingüistic) del territòri francés, mas de trencar França en do(a)s. Pas un separatisme, un estrifament. Es una entresenha de mai que l'occitan es apercebut coma un autre francés, un doble que de lo reconéisser dobrís la via al desòrdre e a la violéncia.

Finalament, l'idèa que l'occitan es pres, es engatjat dins lo procès de l'institucion del francés permet d'esclarzir çò que Joan Larzac denóncia coma alienacion occitana (Larzac 77). La vei fonsa al ponch d'empachar als Occitans tota sasida autonòma de se, çò que sona *l'enemic dins la clòsca*. Es de remarcar que darrièr l'alienacion (contra ela) Larzac destosca dins l'istòria del sègle 19 las remontadas mai o mens fugidissas de l'idèa occitana. Me sembla que l'alienacion e la recurréncia d'una Occitània-trèva se pòdon entendre dins la mesura que la negacion de l'occitan per lo francés es pas segondària, anecdotica, mas qu'es al principi de l'existéncia del francés coma lenga instituïda (e l'institucion lingüistica, en torn, es un element de la fondacion de França coma Estat, nacion, sistèma cultural e social). L'occitan es pas impensable, mas es vodat, dins lo mecanisme d'institucion del francés a èsser pensat coma çò que deu èsser eliminat. D'aquí la dificultat de lo manténer pensat en el e per el.

5. CONCLUSIONS.

Las doas trasgressions definidas çai-subre, l'intralingüistica que va contra l'interdich, la translingüistica que va contra la sacralizacion [p. 116 →] lingüistica, son força inegalament representadas dins lo cas de l'occitan.

L'assimilacion lingüistica, que suspausa levadas las empachas a la mimèsis lingüistica, es massissa. La constrencha, l'imposicion, levat al nivèl individual, i sembla segondària. L'escòla dona los mejans de l'aprendissatge mas es pas eficaça que dins la mesura ont l'aprendissatge es sentit coma legitim. Eugen Weber insistís sul fach que l'escòla capitèt pas que del moment que los païsans vegèron l'interès d'aqesir lo francés o que sos enfants l'aprenguèsson (Weber 76). Lo francés s'expandís del moment que ven aisina de promocion sociala. Mas reven a dire que la promocion lingüistica s'inscriu dins un procès general ont la promocion sociala, l'ambicion individuala, l'intrada dins un jòc de rivalitats mimeticas es admesa e mai encoratjada.

Lo conflicte lingüistic nais de la remesa en question de la ierarquia lingüistica, ierarquia que s'essencializa dins l'oposicion de la lenga e dels pateses. La reivindicacion d'una altra lenga coma egala del francés pausa un conflicte possible. Las empresas fòrtas d'escritura en occitan son sovent estadas de transgression, o d'assages de transgression, de l'interdiccion de la mimèsis translingüistica : es lo tèma de la dignitat lingüistica que se tròba en cò de Garròs, Godolin, en cò de Cabanas, en cò de Mistral puèi, o dins l'occitanisme modèrne. Raras, aquestas transgressions se pòdon esvanir dins la repeticion del sacrifici lingüistic e/o dins la nostalgia de l'òrdre diglossie antimimetic (l'*Arcadia*).

Globalament, la situacion lingüistica occitana uèi es la d'una diglossia substitutiva sens conflicte. Lo delargament modèrne de la mimèsis a renduda legitima l'imitacion del modèl lingüistic prestigiós, lo francés (dins sa forma oficiala), son apropiacion per totes. Mas l'abséncia de conflicte, lo fach que l'occitan s'opausa pas al francés coma altra lenga d'ambicions parièiras, esperlonga lo procès de fondacion del francés. Lo fach que l'occitan pòsca jogar lo ròtle del doble immolat dins la mitologia lingüistica francesa empacha son emergéncia clara coma lenga instituida per ela. La diglossia antimimetica eliminèt (tendèt a eliminar) l'occitan coma lenga, coma modèl possible. La diglossia mimetica l'elimina coma performància.

Lo modèl que disi mimetic e qu'ai escapolat dins qualques aspèctes es pas totalizaire. Pausada la distincion entre lenga e gramatica, concernís pas que l'aprendissatge segondari e daissa de costat l'inèrcia deguda a la dificultat intrinsèca d'aprene una altra lenga. Tanben daissa de costat çò dins la forma del contacte de lengas que s'apren a la distància que separa las gramaticas.

Lo modèl mimetic es pas ni mai un modèl acabat, una explicacion clausa que tanque tota recèrca. René Girard fonda sus lo concèpte de mimèsis un modèl explicatiu poderós dins l'analisi dels fenomèns socials e culturals. Parla gaireben pas, per tant que sàpia ieu, de procèsses lingüistics. Ai assajat de mostrar cossí un modèl mimetic podiá aparéisser mai eficaç que los autres modèls a posita dins l'analisi de la diglossia. Mas l'ai pas apiejat que d'escarsas entresenhas. Voldriái pas que recampar, per clavar, las dralhas de pensada e de recèrcas que permet de dobrir.

La diglossia estadissa es (estada) possibla.

Suspaua d'una part un sistèma d'interdiches qu'enebisson l'imitacion lingüistica. Podèm identificar la figura del

francimand coma una pèça d'aquel sistèma que demòra de sasir completament, dins sos estats de vigor o de descasença, a través sas atestacions istoricas, literàrias, folcloricas. Que demòra tanben de situar dins l'encastre mai general dels mecanismes antimimetics culturals, economics, sexuals...

Suspaua tanben una regulacion sacrificiala. D'aquel punt de vista la dimension sacrificiala de l'institucion lingüistica francesa (e de l'ensemble dels procèsses fundadors de la societat francesa) es de cavar, en particular l'ipotèsi del ròtle de doble jogat per l'occitan. En retorn, la paradòxa d'una disponibilitat, coblada a una dificultat, de l'occitan a s'instituïr, o a se pausar simplement coma possiblament instituït, deu èsser interrogada, en particular dins la literatura, que pòrta testimòni d'assages o de refuses de transgression de l'interdich mimetic translingüistic. La ligason estrecha de la literatura occitana e de Carnaval (cf. Ruel-Albernhe e Gardy 71, Gardy 86) pòt èsser tornada legir coma implicacion dins un procès sacrificial. Lo temps carnavalesc es a l'encòp lo de la transgression mimetica (inclús lingüisticament) e lo de la mesa a mòrt : la question es dobèrta se [p. 118 →] la mòrt de la lenga se jòga dins lo carnaval e pas solament sa liberacion transgressiva.

La diglossia substitutiva suspaua lo delargament de la mimèsis e la fin del procès sacrificial. Mas sembla que la sacralizacion lingüistica sacrificiala ont l'occitan s'elimina se siá esperlongada. Que benlèu encara dure. Çò qu'es mestier de pensar son los mecanismes d'institucion lingüistica, se, primièr, pòdon èsser pensats segon lo modèl sacrificial qu'es lo modèl general de fondacion sociala e culturala segon Girard, e, segond, cossí se pòt concebre un fonccionament lingüistic e cultural dins un temps que la mimèsis es pas enebida e que los mecanismes sacrificials jògan pas mai. De qué n'es del prètz de modèl del francés dins un temps que sa practica s'es generalizada? De que pòt èsser la practica de l'occitan autrament que nostalgia primitivista de l'òrdre antimimetic ?

La question que se pausa, al cap de tot, es la del sens, uèi, de la diversitat lingüistica, o, mièlhs, de la particularitat lingüistica (una lenga expandida demòra particulara, e mai o seriá l'anglés deman se demorèsse la sola lenga parlada al mond). Dins una lectura critica de Girard, Joan Larzac, d'intrada, relèva en cò d'el lo refús del regionalisme intellectual. I vei que Girard condemna una empresa coma l'occitanisme, e sembla qu'aja rason factualament per çò qu'es de la posicion de Girard de cap a l'occitan o al provençal. Mas lo prètzfach de s'embarrar pas dins cap de regionalisme, occitan o californian, se pausa parièr qu'òm escriga en anglés o en occitan. D'escriure en occitan engarda segur de prene pas lo general per l'universal.

BIBLIOGRAFIA

- ANATOLE (Christian) e Jean-Claude DINGUIRARD, 1980, Langue tortue = langue d'oc, *Lengas*, n° 8.
- BRUN (Auguste), 1923, *Recherches sur l'introduction du français dans les provinces du Midi*, Paris, Champion.
- DE CERTEAU (Michel), Dominique JULIA e Jacques REVEL, 1975, *Une politique de la langue*, Paris, Gallimard.
- FABRE (Daniel) e Jacques LACROIX, 1972, Langue, texte, société. Le multilinguisme dans la littérature ethnique occitane, *Ethnologie française*, nouvelle série, tome 2, n° 1/2.
- FABRE (Daniel) e Jacques LACROIX, 1973, *La tradition orale du conte occitan*, Paris, P.U.F.
- FERGUSON (Charles A.), 1959, Diglossia *Word* 15, 325-340
- FISHMAN (Joshua A.), 1967, Bilingualism with and without diglossia, diglossia with and without bilingualism, *Journal of social issues* 23.2, 29-38.
- GARDY (Philippe), 1977, Le retour du francitan, *Lengas* 1.
- GARDY (Philippe), 1986, *L'écriture occitane aux XVIe, XVIIe e XVIIIe siècles*, Beziers, CIDO.
- GIRARD (René), 1972, *La violence et le sacré*, Paris, Grasset.
- GIRARD (René), 1978, *Des choses cachées depuis la fondation du monde*, Paris, Grasset.
- LAFONT (Robèrt), 1968, *Francés de Corteta*, Lavit, Lo libre occitan.
- LAFONT (Robert) e Christian ANATOLE, 1970, *Nouvelle histoire de la littérature occitane*, Paris, P.U.F.
- LAFONT (Robèrt), 1971, Mirèlha coma Arcàdia, *Actes du Vi^e congrès international de langue et littérature d'oc e d'études franco-provençales*, Montpellier, CEO.
- LAFONT (Robèrt), 1984, Occitània : l'origina o Lo diable pòrta pèira, *Amiras*, n° 3.
- LARZAC (Joan), 1977, *Descolonisar l'istòria occitana*, A Tots, Tolosa.
- LARZAC (Joan), 1979, Avètz legit Girard ? *Aicí e ara*, 11.3.
- LE ROY LADURIE (Emmanuel), 1980, L'argent, l'amour et la mort en pays d'oc, Paris, Seuil.
- MISTRAL (Frederic), 1882-1886, *Lou tresor ddu Felibrige*. (reprint en 1979, Aix, Edisud)
- NIYOLES (Rafael Lluís), 1971, *Idioma i prejudici*, Palma de Mallorca, Moll. (reedición revisada e augmentada en 1975).
- PELADAN (Jòrdi), 1985, *Contaires de la Cevena*, Sant Joan de Gard, « Musée des Vallées Cévenoles ».
- RAVIER (Xavier), 1973, L'incidence maximale du fait dialectal, *Les dialectes romans de France*, Paris, CNRS.
- DE RIQUER (Martin), 1975, *Los trovadores, historia*

- literaria y textos*, Barcelona, Editorial Planeta.
(reedicion en 1983, Barcelona, Ariel).
- RUEL-ALBERNHE (Huguette) e Philippe GARDY, 1971, «
Le thème du carnaval dans la littérature occitane »,
*Actes du Vi^e congrès de langue et littérature d'oc et
d'études franco-provençales*, Montpellier, CEO.
- SEGUY (Jean), La fonction minimale du dialecte, *Les
dialectes romans de France*, Paris, CNRS.
- SERRES (Michel), 1983, *Rome, le livre des fondations*, Paris,
Grasset.
- TODOROV (Tzvetan), 1981, *La découverte de l'Amérique*,
Paris, Seuil.
- VOVELLE (Michel), 1976, *Les métamorphoses de la fête en
Provence de 1750 à 1820*, Paris, Aubier-Flammarion.
- WEBER (Eugen), 1976, *Peasants into Frenchmen*, Stanford.
(revirada francesa de 1983 jol titol *La fin des Terroirs*,
Paris, Arthème Fayard.)